

Marek Saj

"Egzorcyści. Historia, teologia,
prawo, duszpasterstwo", Jadwiga
Zięba, Kraków 2012 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 55/4, 255-258

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

wiernych, poprzez właściwe reagowanie na zdarzające się przestępstwa w społeczności Kościoła, ale także poprzez działania o charakterze prewencyjnym.

o. Dariusz Borek O.Carm.

Jadwiga Zięba, *Egzorcyci. Historia, teologia, prawo, duszpasterstwo*, Kraków 2012, wyd. WAM, ss. 516.

W *Katechizmie Kościoła Katolickiego* czytamy, że „gdy Kościół publicznie i na mocy swojej władzy prosi w imię Jezusa Chrystusa, by jakaś osoba lub przedmiot były strzeżone od napaści Złego i wolne od jego panowania, mówimy o *egzorcyzmach*” (nr 1673). W ostatnim czasie zagadnienie egzorcyzmów cieszy się dość dużym zainteresowaniem. Zauważyć to można w literaturze, filmie czy też w liczbie organizowanych na ten temat spotkań. W związku z tym także sama posługa egzorcyisty przeżywa swego rodzaju renesans.

Do tego nurtu zainteresowania egzorcyzmami i egzorcyistami w ostatnim czasie dołączyła Jadwiga Zięba książką pt. *Egzorcyci. Historia, teologia, prawo, duszpasterstwo*. Jest to przepracowana wersja jej rozprawy doktorskiej, której promotorem był ks. prof. dr hab. Andrzej Zwoliński.

Publikację otwiera bardzo przejrzyste opracowany spis treści (s. 5–6). Po nim w treść książki krótko wprowadza bp dr hab. Grzegorz Ryś („Na wstępie”, s. 7–8), zachęcając do jej lektury wszystkich, nie tylko tych, którzy pragną lepiej zrozumieć misję zleconą im przez Kościół. Twierdzi on, iż „to nie jest książka o egzorcyistach; to jest książka o Kościele, do którego Pan nas powołał w momencie chrztu” (s. 8).

Dalej Autorka zamieszcza wykaz skrótów (s. 9–13) liczący 98 pozycji. Mają one ułatwić lekturę, choć taka ich liczba będzie pewnie wymagać częstego korzystania z niego. „Wstęp” (s. 15–23) to typowa, ale i bardzo naukowa część studium. Czytelnik zostaje tu wprowadzony w tematykę posługi egzorcyisty, szczególnie w kwestię celowości

podjęcia tych badań. Wspomniane zostały także publikacje powstałe w języku polskim lub będące polskimi tłumaczeniami, które podejmują ten temat. To ważne, gdyż w ten sposób podkreślone zostało nowatorstwo tej właśnie pracy. Zdaniem Autorki, „dysertacja zawiera pierwsze w języku polskim usystematyzowane ujęcie podstaw prawnych posługi egzorcystycznej” (s. 17). W tej części wskazane zostały także ważniejsze źródła studium i zastosowane metody badawcze oraz znajduje się skrótowy opis treści poszczególnych pięciu jego rozdziałów.

Pierwszy rozdział nosi tytuł „Historia uwalniania od zła” (s. 25–76). To tło historyczne przedstawiające walkę ze złym duchem w ciągu wieków. Obok omówienia tej kwestii w innych religiach i kulturach, między innymi takich jak starożytny Egipt, Babilonia, Grecja, hinduizm, buddyzm czy islam, dużo miejsca poświęcono tej walce zapisanej na kartach Starego Testamentu, uwalnianiu od Złego przez Jezusa, nauczaniu Ojców Kościoła w tej materii, praktykom egzorcyzmowania w średniowieczu i w Kościele nowożytnym, by w końcu skupić się na epoce zapoczątkowanej przez Sobór Watykański II.

Następujący po tym historycznym przeglądzie rozdział drugi jest ściśle teologiczny, na co wskazuje już tytuł: „Egzorcyzmowanie w teologii” (s. 77–170). Bez takiego osadzenia tego zagadnienia sama praktyka uwalniania od wpływów złego ducha mogłaby się wydawać jakąś magią. Mamy tu zatem opisaną osobę Złego, różne poglądy na jego temat, formy, stopnie i sposoby uwalniania od niego, a także uzasadnienie stosowania tej praktyki.

Rozdział trzeci, „Egzorcyzmowanie w prawodawstwie Kościoła” (s. 171–244), jest już rozważaniem ściśle prawnym. Autorka przedstawia tutaj ewolucję rozumienia egzorcyzmów oraz osoby ich szafarza, którym może być tylko ordynariusz miejsca lub delegowany przez niego prezbiter. Omawia formuły używane podczas dokonywania egzorcyzmów i ich bierny podmiot. Osobną kwestią jest tak liturgiczne, jak i pozaliturgiczne miejsce sprawowania tego obrzędu.

Następny, czwarty rozdział nosi tytuł „Społeczna rola egzorcysty” (s. 245–300). Taka jego rola wynika z posługi, jaką pełni. Jest on bowiem przedstawicielem wspólnoty Kościoła, której służy, wprowadza

w tę społeczność ład, wykonując zadanie, do którego został powołany. Rozważania tutaj poczynione ukazują egzorcyzmy jako troskę o czystość i moc Kościoła, zaś egzorcystę jako znak Chrystusa uwalniającego od Złego.

Piąty i ostatni rozdział prezentowanej książki to „Egzorcyzmowanie jako współczesny problem duszpasterski” (s. 301–399). Omawia on kolejny, poza prawnym i społecznym, wymiar udzielania egzorcyzmów. Dotyczy kwestii powoływania i formowania egzorcystów, ich wzajemnej współpracy między sobą i z innymi osobami zaangażowanymi w szeroko pojętą posługę egzorcyzmowania, czyli z lekarzami czy psychologami. Nowością jest zwrócenie uwagi na tak zwanych pseudoegzorcystów oraz na status egzorcysty w Kościele w Polsce.

Treść owych pięciu rozdziałów została podsumowana w „Zakończeniu” (s. 401–409). Jest to streszczenie przeprowadzonych rozważań zawarte w 29 punktach.

Kolejną częścią publikacji jest „Aneks – Posługa egzorcysty. Badania ankietowe” (s. 411–480). Po omówieniu teorii to bardzo praktyczne spojrzenie na opisywane zagadnienie. Autorka przeprowadziła badania empiryczne wśród egzorcystów pracujących w polskich diecezjach. To pierwsze takie badania, dlatego cenne. W stworzonej przez nią ankiecie chodziło przede wszystkim o wyjaśnienie, „czym jest egzorcyzmowanie, kim są egzorcyści, jaki jest charakter ich pracy, na jakiej podstawie podejmują posługę egzorcyściczną, do kogo jest ona skierowana, jaki jest jej zakres i częstotliwość, co w niej pomaga, a co jest najtrudniejsze, jakie rodzi wyzwania i postulaty duszpasterskie” (s. 411–412). Po wyjaśnieniu metodologii badań znajdują się cztery załączniki. „Załącznik 1. Posługa egzorcysty. Ankieta anonimowa” (s. 415–426) zawiera, obok treści listu skierowanego do egzorcysty i instrukcji wyjaśniającej sposób udzielania odpowiedzi, wykaz 52 ankietowych pytań. „Załącznik 2. Karta badania. Posługa egzorcysty” (s. 427) to dokument potwierdzający, gdzie i kiedy odbyło się badanie, czas jego trwania, liczbę uczestników oraz zawierający inne uwagi i spostrzeżenia. „Załącznik 3. Spis zestawienia ankiet. Posługa egzorcysty” (s. 428–479) systematyzuje wyniki przeprowadzonych badań.

Zostały one pogrupowane w takie zagadnienia, jak: egzorcyści o sobie, egzorcyści o osobach zwracających się o pomoc, egzorcyści o charakterze posługi, egzorcyzmowanie a biskupi, egzorcyści o udziale w rozwoju posługi oraz egzorcyści o postulatach duszpasterskich. Każda z tych kwestii została również zobrazowana w postaci wykresów i tabel, co pozwala jeszcze lepiej poznać charakter posługi egzorcysty. Ostatni „Załącznik 4. Liczba księży egzorcystów w poszczególnych diecezjach Polski” (s. 480) to mapa Polski z podziałem na diecezje, w które wpisana jest liczba posługujących w nich egzorcystów.

Po aneksie następuje bibliografia (s. 481–513). Została ona podzielona na źródła (s. 481–488) o trzech mniejszych jednostkach (teksty liturgiczne, dokumenty Kościoła, teksty patrystyczne) i w sumie liczby 148 pozycji; literaturę przedmiotową (s. 488–505) z 419 pozycjami; literaturę uzupełniającą (s. 505–513) z 160 pozycjami oraz część nazwaną „Inne” z 54 pozycjami. Na końcu jest jeszcze 21 adresów internetowych. Liczba pozycji bibliograficznych świadczy nie tylko o solidnym studium dokonany przez Autorkę, ale także o obfitości publikacji dotyczących egzorcyzmów. To rzeczywiście potwierdza zainteresowanie tą tematyką.

Publikację kończy tekst zatytułowany „Od autorki” (s. 514–516). Podaje tu ona motywy, jakie skłoniły ją do opracowania tej problematyki, wymienia osoby, które w różny sposób pomagały jej w tym dziele, oraz wskazuje korzyści, jakie może przynieść czytelnikom lektura książki. Razem z Autorką należy żywić nadzieję, że korzyść ta nie objawi się tylko w poszerzeniu wiedzy z zakresu egzorcyzmów, ale nade wszystko pozwoli głębiej spojrzeć na dzieło dokonane przez Chrystusa pragnącego zbawić każdego człowieka.

o. Marek Saj CSsR